



CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/9/9/96

WIEDZA O KONSTYTUCJI I PROBLEMACH KONSTYTUCYJNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

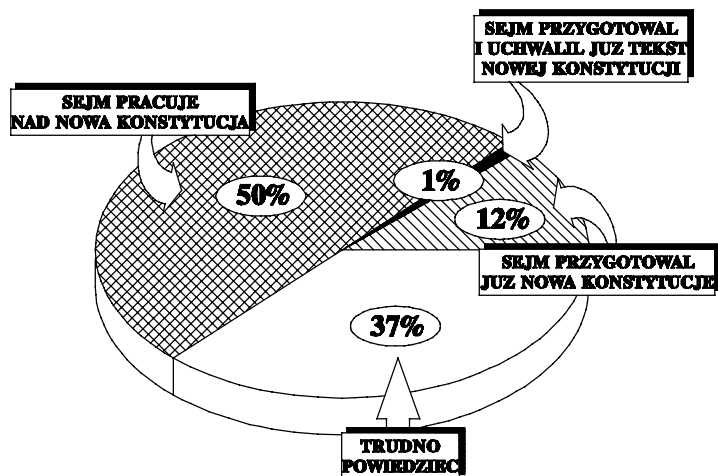
Polska jest jednym z ostatnich państw postkomunistycznej Europy, które nie opracowały jeszcze konstytucji opartej na demokratycznych zasadach. Projekt nowej ustawy zasadniczej zostanie zapewne wkrótce przedstawiony parlamentowi przez Komisję Konstytucyjną, można się więc spodziewać ożywienia debaty publicznej na ten temat. Znamienne jednak, że wraz z postępowaniem prac nad podstawowym aktem prawnym państwa nie tylko nie rośnie społeczne zainteresowanie procesem jego powstawania (o czym będziemy mówili w kolejnych komunikatach), ale też nie zwiększa się wiedza społeczeństwa o samej materii konstytucyjnej regulacji prawnej. Na wyciągnięcie takich wniosków pozwala porównanie wyników badania¹ przeprowadzonego w październiku '95 z wynikami sondażu zrealizowanego dwa lata wcześniej, a więc w okresie, w którym Komisja Konstytucyjna kolejnego już parlamentu przystępowała właśnie do rozpoczęcia prac nad konstytucją.

WIEDZA O KONSTYTUCJI

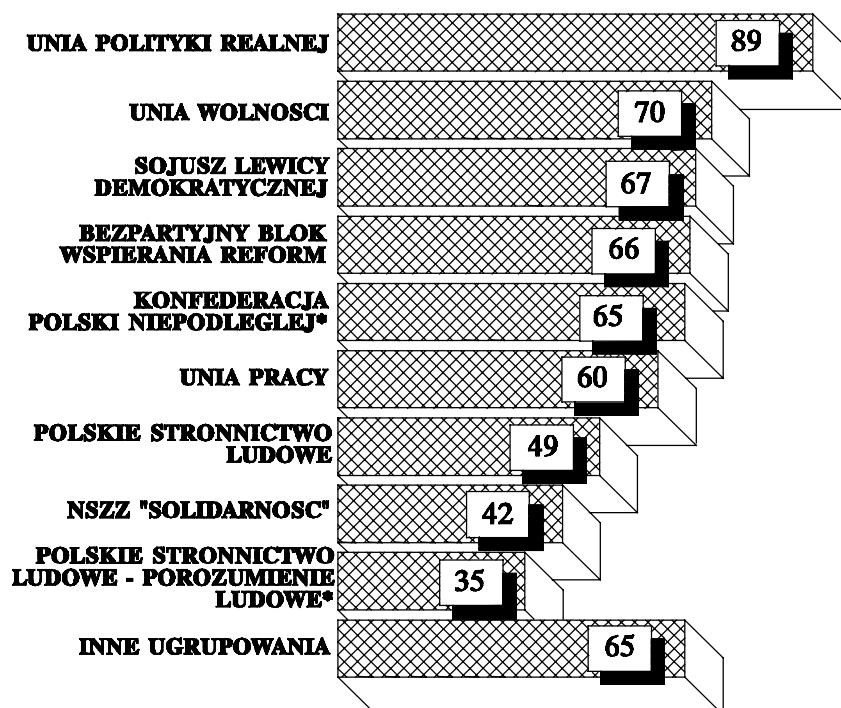
Połowa Polaków orientuje się, jaki jest stan prac nad nową konstytucją. Pozostali w większości nie podejmują się określenia stopnia ich zaawansowania, a 12% ma mylne przekonanie, iż parlament zakończył już przygotowywanie projektu.

¹ Badanie "Sprawy Polski i Polaków" (12), 26-29 października '95, reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności kraju (N=1281).

RYS. 1. JAKI JEST OBECNIE STAN PRAC NAD NOWĄ KONSTYTUCJĄ?



RYS. 2. ODSETKI RESPONDENTÓW ORIENTUJĄCYCH SIĘ W STANIE PRAC NAD NOWĄ KONSTYTUCJĄ W ELEKTORATACH POSZCZEGÓLNYCH UGRUPOWAŃ POLITYCZNYCH



* Ze względu na niewielką liczebność odpowiedzi, wyniki te należy traktować z dużą ostrożnością.

Najlepiej zorientowani w tej materii są potencjalni wyborcy Unii Polityki Realnej - niemal wszyscy respondenci, którzy deklarują oddanie głosu na tę niewielką partię, wiedzą, że parlament jeszcze pracuje nad projektem nowej konstytucji. Spośród ugrupowań reprezentowanych w Sejmie najmniej orientacji w tej kwestii wykazują zwolennicy Polskiego Stronnictwa Ludowego - a więc partii wchodzącej w skład większościowej koalicji rządowej.

WIEDZA O PROBLEMACH KONSTYTUCYJNYCH

Jednym ze sposobów określenia kompetencji konstytucyjnych respondentów jest stwierdzenie, w jakim stopniu rozumieją oni podstawowe pojęcia systemu politycznego kraju, takie jak **władza ustawodawcza i wykonawcza**. Porównanie wyników zadanego w tym celu pytania otwartego z odpowiedziami respondentów sprzed dwóch lat przynosi interesujące spostrzeżenia na temat wpływu różnego rodzaju kampanii wyborczych na społeczną wiedzę o instytucjach państwa. Okazuje się, że jesienią '93, wkrótce po wyborach parlamentarnych, znacznie więcej ankietowanych niż obecnie - po wyborach prezydenckich - potrafiło wymienić instytucje sprawujące władzę ustawodawczą. Jedna trzecia badanych (34%) podawała obie izby parlamentu, a 44% ograniczało się do Sejmu. Wprawdzie w październiku '95 nieco więcej respondentów (38%) wymieniło Sejm i Senat, ale zaledwie 27% - sam Sejm.

Tabela 1

w procentach

Które instytucje - według obowiązującej konstytucji - sprawują w Polsce władzę ustawodawczą ?	1993	1995
Sejm, Senat, parlament	34	38
Sejm	44	27
Senat	1	0
Prezydent	5	8
Rząd	5	5
Inne	3	3
Trudno powiedzieć	18	29

W 1993 roku większa była również wiedza o instytucjach sprawujących w Polsce władzę wykonawczą. Jedna piąta (19%) ankietowanych nie podjęła próby odpowiedzi na to pytanie, a 66% wymieniło rząd; w sondażu październikowym nie odpowiedziało 32%, a rząd wymieniło zaledwie 55% respondentów.

Tabela 2

w procentach

Które instytucje - według obowiązującej konstytucji - sprawują w Polsce władzę wykonawczą ?	1993	1995
Rząd	66	55
Prezydent	10	12
Władze lokalne	5	5
Parlament	4	5
Wojewodowie, urzędy administracji państwowej	7	5
Sądy, prokuratura	4	4
Inne	2	3
Trudno powiedzieć	19	32

Z upływem czasu nie wzrosła więc społeczna wiedza o sprawach związanych z podziałem władz, lecz wręcz przeciwnie - zwiększyła się dezorientacja. Fakt, iż po wyborach parlamentarnych wiedza społeczeństwa była pełniejsza niż po prezydenckich, można tłumaczyć tym, iż Sejm i Senat są klarownymi instytucjami władzy ustawodawczej, natomiast udział rządu i prezydenta w sprawowaniu władzy wykonawczej jest zarówno w małej konstytucji, jak i w praktyce naszego życia politycznego niezbyt precyzyjnie rozdzielony. W ciągu ostatnich dwóch lat często też toczyły się spory kompetencyjne między najwyższymi instytucjami państwa, co mogło w społeczeństwie umocnić przekonanie, iż tak naprawdę nie wiadomo, kto czym się zajmuje.

Analiza odpowiedzi na przytoczone pytania umożliwia stwierdzenie, że 50% Polaków właściwie interpretuje pojęcia *władza wykonawcza* i *ustawodawcza* oraz umie je skojarzyć z odpowiednimi organami państwa². Taki bowiem odsetek badanych stwierdził jednocześnie, że władzę ustawodawczą w Polsce sprawuje parlament (Sejm i Senat) lub Sejm, a władzę wykonawczą - rząd³.

Trafnych odpowiedzi najczęściej udzielali respondenci z wyższym wykształceniem (81%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (79%), mieszkańcy regionu południowo-wschodniego - granicami zbliżonego do dawnej Galicji (66%), prywatni przedsiębiorcy (66%) oraz pracownicy sfery budżetowej (63%). Najmniej kompetentni byli badani nie mający sprecyzowanych poglądów politycznych (70% błędnych odpowiedzi), respondenci z wykształceniem podstawowym (66%), najstarsi - powyżej 65 roku życia (63%), renciści (61%) oraz robotnicy niewykwalifikowani (61%).

W badaniach poświęconych kwestiom odległym od bezpośrednich doświadczeń respondentów zwykle powstaje problem, w jakim stopniu ich odpowiedzi są odzwierciedleniem ich przekonań, a w jakim - przypadkowym wyborem którejś z możliwych opcji. Jednym ze sposobów rozstrzygnięcia tej kwestii jest zamieszczenie w kwestionariuszu odpowiedzi, których wybranie przez badanych świadczy o ich niekompetencji w danej sprawie.

W omawianym sondażu przy okazji pytania dotyczącego zakresu konstytucyjnej regulacji prawnej daliśmy ankietowanym możliwość stwierdzenia, że w konstytucji należałoby określić wysokość minimalnej pensji i emerytury. Kwestii tej z całą pewnością nie powinna regulować konstytucja. Niezależnie od zamierzeń ustawodawcy, związanych z ochroną najuboższych, z powodu inflacji konstytucja musiałaby być na bieżąco zmieniana, co jest sprzeczne z jej podstawową cechą - stabilnością.

² Zob. tabele aneksowe.

³ Analizując te wypowiedzi nie brano pod uwagę, czy respondent wymieniał także inne instytucje.

Tabela 3

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, konstytucja powinna się zajmować następującymi problemami:	Na pewno powinna się zajmować	Raczej powinna się zajmować	Raczej nie powinna się zajmować	Na pewno nie powinna się zajmować	Trudno powiedzieć
- określenie wysokości minimalnej emerytury	31	20	20	21	9
- określenie wysokości minimalnej pensji	30	18	21	23	8

Można więc sądzić, że osoby, które z pełnym przekonaniem stwierdziły, iż w konstytucji powinna być określona wysokość minimalnej pensji lub emerytury, mają bardzo odległe od rzeczywistości wyobrażenia o ustawie zasadniczej. Przynajmniej jedną z tych odpowiedzi wybrał co trzeci badany. Najczęściej byli to respondenci w wieku około sześćdziesięciu lat (42%), renciści (41%) i emeryci (39%), gospodynie domowe (40%) oraz osoby kilka razy w tygodniu biorące udział w praktykach religijnych (40%). Najrzadziej zaś - osoby z wyższym wykształceniem (10%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (11%), respondenci zadowoleni z własnych warunków materialnych (23%), pracownicy sfery budżetowej (23%) oraz prywatni przedsiębiorcy (24%).

★

★

★

Podsumowując wyniki analiz wiedzy społeczeństwa o konstytucji i problemach konstytucyjnych można stwierdzić, iż dwie piąte (39%) ankietowanych **potrafi wymienić organy władzy ustawodawczej i wykonawczej, rozumiejąc jednocześnie na podstawowym poziomie materię konstytucyjnej regulacji prawnej**. Ich wiedzę można więc uznać za w miarę pełną - w takim stopniu, w jakim jest to możliwe do określenia w badaniu sondażowym.

Jednocześnie należy uwzględnić fakt, iż przedmiotem analiz jest wiedza "zwykłych obywateli", nie będących fachowcami w tej dziedzinie. Taka sama grupa (40%) badanych wykazuje pewną znajomość podstawowych zagadnień konstytucyjnych - potrafi wymienić instytucje władzy ustawodawczej i wykonawczej, przypisując jednocześnie ustawie zasadniczej zadania niemożliwe do spełnienia (29%), lub też ma bardzo powierzchowną wiedzę o organach państwa (11%). Całkowity brak orientacji w materii konstytucyjnej stwierdzono - na podstawie omawianego sondażu - u 22% ankietowanych. W analizach poglądów na temat konstytucji, które zaprezentujemy w kolejnych komunikatach, wskazane byłoby więc wypowiedzi tych osób traktować z pewną rezerwą.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

5. Region wschodni:

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pільskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. plockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

Tabela 1. Respondenci interpretujący pojęcia "władza ustawodawcza" i "władza wykonawcza":

(%)

	niewłaściwie	właściwie	Liczba osób
Ogółem	50	50	1281
Płeć			
Mężczyźni	42	58	606
Kobiety	58	42	675
Wiek			
do 24 lat	55	45	174
25-34	45	55	230
35-44	45	55	279
45-54	44	56	211
55-64	55	45	181
65 lat i więcej	63	37	206
Miejsce zamieszkania			
Wieś	57	43	477
Miasto do 20 tys.	47	53	149
od 21 do 100 tys.	48	52	252
101-500 tys.	46	54	264
501 tys.i więcej mieszk.	45	55	133
Region			
Północny	47	53	130
Zachodni	41	59	160
Środkowozachodni	58	42	188
Środkowy	59	41	243
Wschodni	57	43	139
Południowo-wschodni	34	66	201
Południowo-zachodni	55	45	218
Wykształcenie			
Podstawowe	66	34	435
Zasadnicze zawodowe	51	49	351
Średnie	41	59	391
Wyższe	19	81	104
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier.,inteligencja	21	79	75
Prac.umysł.niż.szczębia	42	58	105
Pracownicy fiz.-umysł.	48	52	62
Robotnicy wykwalifikowani	46	54	168
Robotnicy niewykwalifik.	61	39	54
Rolnicy	59	41	92
Prywatni przedsiębiorcy	34	66	65
Bierni zawodowo			
Renciści	61	39	165
Emeryci	57	43	252
Uczniowie i studenci	49	51	62
Bezrobotni	54	46	96
Gospodynie domowe i inni	53	47	82
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	37	63	140
Sektor państwowy	43	57	146
Sektor prywatny	41	59	244
Spółdzielczość	53	47	9
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 125 zł	55	45	202
125 - 199	51	49	211
200 - 274	52	48	317
275 - 324	54	46	162
325 i powyżej	41	59	312
Ocena własnych war. mater.			
Złe	52	48	520
Średnie	53	47	533
Dobre	41	59	229
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	56	44	89
Raz w tygodniu	52	48	750
Kilka razy w roku	49	51	344
W ogóle nie uczestniczy	41	59	97
Poglądy polityczne			
Lewica	40	60	230
Centrum	47	53	309
Prawica	43	57	415
Trudno powiedzieć	70	30	327

Tabela 2. Wskaźnik kompetencji konstytucyjnej (na podstawie odpowiedzi na pytania o określenie w konstytucji wysokości minimalnej pensji i emerytury) (%)

	Niekompetentni	Kompetentni	Liczba osób
Ogółem	33	67	1281
Płeć			
Mężczyźni	33	67	606
Kobiety	32	68	675
Wiek			
do 24 lat	30	70	174
25-34	22	78	230
35-44	34	66	279
45-54	33	67	211
55-64	42	58	181
65 lat i więcej	37	63	206
Miejsce zamieszkania			
Wieś	38	62	477
Miasto do 20 tys.	22	78	149
od 21 do 100 tys.	35	65	252
101-500 tys.	32	68	264
501 tys.i więcej mieszk.	27	73	133
Region			
Północny	34	66	130
Zachodni	25	75	160
Środkowozachodni	34	66	188
Środkowy	38	62	243
Wschodni	29	71	139
Południowo-wschodni	28	72	201
Południowo-zachodni	37	63	218
Wykształcenie			
Podstawowe	38	62	435
Zasadnicze zawodowe	38	62	351
Średnie	28	72	391
Wyższe	10	90	104
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	11	89	75
Prac.umysł.niż.szczebla	27	73	105
Pracownicy fiz.- umysł.	27	73	62
Robotnicy wykwalifikowani	31	69	168
Robotnicy niewykwalifik.	32	68	54
Rolnicy	36	64	92
Prywatni przedsiębiorcy	24	76	65
Bierni zawodowo			
Renciści	41	59	165
Emeryci	39	61	252
Uczniowie i studenci	28	72	62
Bezrobotni	33	67	96
Gospodynie domowe i inni	40	60	82
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	23	77	140
Sektor państwowy	31	69	146
Sektor prywatny	25	75	244
Spółdzielczość	47	53	9
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 125 zł	38	62	202
125 - 199	34	66	211
200 - 274	32	68	317
275 - 324	31	69	162
325 i powyżej	29	71	312
Ocena własnych war. mater.			
Złe	37	63	520
Średnie	32	68	533
Dobre	23	77	229
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	40	60	89
Raz w tygodniu	32	68	750
Kilka razy w roku	33	67	344
W ogóle nie uczestniczy	28	72	97
Poglądy polityczne			
Lewica	28	72	230
Centrum	30	70	309
Prawica	33	67	415
Trudno powiedzieć	38	62	327